apokalyptické bytosti - 1.*apokalyptické zvieratá*; pozri *tetramorf*
2.jeden z názvov pre námet *Videnie apokalyptických bytostí*
apokalyptické rukopisy -

http://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Apocalypse_manuscripts

apokalyptické zvieratá - Baleka v súvislosti s heslom *Posledný súd, deésis*: *lev, býk, orol* a *anjel* sú symboly *evanjelistov*; pozri *atribúty, symboly, alegórie a prirovnania*

Hall v súvislosti s heslom *Štyria evanjelisti*: prvotná kresťanská cirkev, ktorá hojne využívala symbolické predstavy (pretrvávajúca židovská a orientálna tradícia), zobrazovala niekedy evanjelistov ako štyri okrídlené bytosti; zdrojom tohto spôsobu zobrazovania bol úryvok *Ezechiela* (1,5-14), kde *prorok* hovorí o svojom videní štyroch bytostí; *Zjavenie* opisuje podobné bytosti, ktoré obklopujú Boží trón; sú preto obecne známe ako apokalyptické bytosti a už skoro začali symbolizovať štyroch evanjelistov; stredovekí komentátori pre to hľadali a našli „vysvetlenie“, ukryté v samotných evanjeliách: *Matúša* predstavuje človek (s krídlami), pretože jeho evanjelium začína *Kristovým rodokmeňom*; *Marek* začína svoje evanjelium postavou *Jána Krstiteľa*, ktorý je *„hlas volajúci na púšti“* (*Marek 1,3*); komentátori v tom videli narážku na *leva*; *vôl/býk*, ktorý symbolizuje *Lukáša*, je obetné zviera a obeťou kňaza *Zachariáša* začína Lukášove evanjelium (vôl preto, lebo býk bol zakázané obetné zviera Židov); orol bol symbolom *Jána Evanjelistu*, lebo tento vták vzlietne najvyššie zo všetkých vtákov k nebesiam; *Evanjelium Jánovo* bolo odlišné od ostatných (pozri *synoptické evanjeliá*) a najprenikavejšie pochopilo Božie úmysly

Žehnajúci Kristus s evanjelistami ako apokalyptickými bytosťami (Modlitba k Panne Márii, 2.pol. 13.t.)
Žehnajúci Kristus s evanjelistami ako apokalyptickými bytosťami (Vizigótsko-mozarabská biblia svätého Izidora)

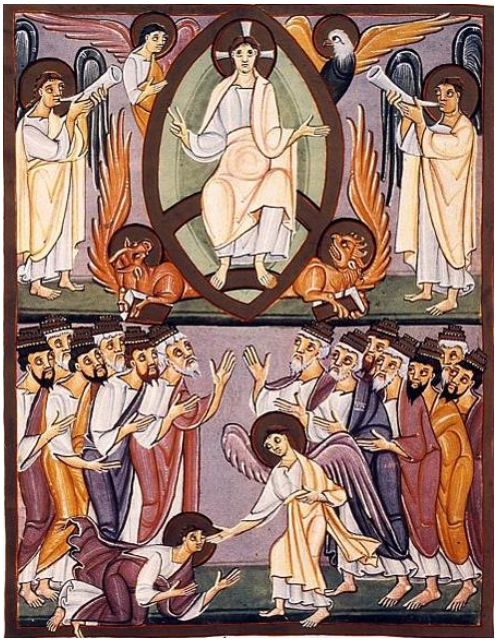

(19,1-21. Posledné veci na konci sveta). **Oslava Boha na nebi** (horný a stredný pás). (Beatus Facundus, 1047)
(19,1-21. Posledné veci na konci sveta). **Oslava Boha na nebi** (Bamberská apokalypsa, 1000-1020)

apokalyptické zvieratá - ***apokalyptické bytosti***
apokalyptickí jazdci - ***Rozlomenie štyroch pečatí***
apokalyptický - 1. majúci vzťah k *Apokalypse/ Zjaveniu Jána*
2.hrozný, desivý

El Greco: Vízia apokalypsy alebo Rozlomenie piatej pečate (1608-1614)

D. Roberts: Útok a zničenie Jeruzalema (1850)

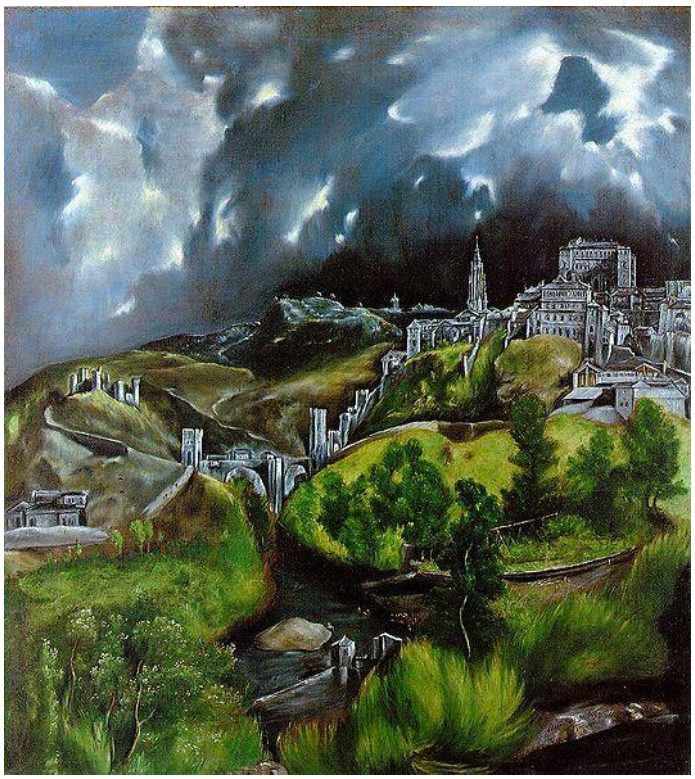

El Greco: Pohľad na Toledo (1596-1600)

apokalyptický baránok - alternatívny názov kapitolu *Baránok prevzal sedmopečatnú knihu* (5,1-14), odvodený z verša (5,6-7): „Videl som (sv. Ján) na prostriedku medzi trónom, medzi štyrmi bytosťami a medzi staršími Baránka, ktorý sál ako zabitý, mal sedem rohov a sedem očí, to je sedem Božích duchov, poslaných na celú zem.“

-námety apokalyptického baránka zobrazujú *baránka Božieho* stojaceho prednými nohami na knihe, ktorá leží na Kristovom lone, alebo držiaceho *zástavu vzkriesenia*; *dvadsať štyri starcov* s *citerami* a miskami plnými *kadidla* spieva chválospevy na obetného baránka; stredoveký obrazový typ apokalyptického baránka si niekedy zachováva ikonografiu vyplývajúcu z kapitoly *Baránok prevzal sedmopečatnú knihu* (5,6): sedem rožkov a niekedy aj sedem očí; sedem rožkov a sedem

očí podľa všetkého sedem kresťanských obcí, ktorým sú venované kapitoly 2,1-3,22 (pozri *Listy kresťanským zborom*); sedem očí podľa (5,6) znamená sedem duchov Božích zoslaných na zem; apokalyptický baránok zo stredovekých rukopisov je obklopený štyrmi *apokalyptickými bytosťami* a 24 staršími; do okruhu apokalyptického baránka nepatrí *Kríž Baránka*, ktorý patrí do (*Zjavenia Jána 1,1-3*); pozri *symboly číselné: 7; lámanie pečatí, Kríž Baránka*

-predstava apokalyptického baránka, baránka Krista, má vyjadriť Kristove posolstvo na zemi; jednotlivé detaily, rohy a oči, ich počet, má podľa dnešných komentátorov symbolickú podobu, ktorej čitatelia spisu veľmi dobre rozumeli; staršie výklady (Wilhelm Bousset, ✞1920) hľadali za predstavou sedemrohého a sedemokého zvieraťa nejaký pohanský mýtus, ktorého jednotlivé čiastky (sedem očí = sedem planét) boli vložené do kresťanského rámca; v starovekých mýtoch skutočne boli scény, keď do zhromaždenia božstiev, ktoré si s niečím nevedelo rady, prišiel nový mocný boh a situáciu vyriešil; v babylonskom mýte stvoriteľský boh *Marduk* ohrozovaných bohov zachránil tým, že podstúpil víťaznú bitku s obludou *Tiamat* a z jej rozseknutého tela stvoril nebo a zem; podľa súčasných názorov obraz apokalyptického baránka má svoje korene predovšetkým v židovských predstavách (chrámová obeta > baránok; Genezis 49,9 > lev; moc > rohy); už Kniha Jozue (19) spomína v súvislosti s levom aj víťaziaceho baránka; to vysvetľuje, prečo nemusel apokalyptik Ján podrobnejšie písať, kto je Baránok; k predstave baránka v mesiášskom zmysle mohlo prispieť aj fakt, že *aramejský* výraz talja' sa prekladá do gréčtiny „to arnion" = baránok; súčasní biblisti sa domnievajú, že jazykové paralely židovského sveta sú dostačujúce, že ich netreba kombinovať s orientálnymi zdrojmi, napr. s predstavami perzského *zverokruhu*;

-roh bol v židovstve, a nielen v ňom, chápaný ako prejav moci (Daniel 8,3, Numeri 23,22; 1Samuelova 2,1; 1Kráľov 22,11) a kráľovskej hodnosti (Žalm 112,9; Zachariáš 1,18; 1Henoch 90,9); sedem rohov apokalyptického Baránka znamená, že jeho moc bola rozmanitá, dokonalá a úplná; rohy má nielen na obranu, ale aj na ničenie nepriateľa

-sedem očí apokalyptického Baránka celkom určite znamená vševidúcnosť, ktorá sa rozprestiera na celú zem; keď apokalyptik Ján v tejto súvislosti hovorí o siedmich duchoch, odkazuje na Zachariáša (4,10) a jeho predstavu boha *Jahve*, ktorými svojimi siedmimi očami ovláda celý svet; sedem očí a sedem rohov apokalyptického baránka komentátori dávajú do súvislosti so siedmimi kresťanskými zbormi, ktorým je venovaný začiatok Jánovho Zjavenia; avšak číslo sedem nemusí súvisieť iba s nimi; podľa mytologicky ladených interpretov existuje množstvo odkazov na sedmičku, ktoré mohli dať život zvláštnej sedemrohej a sedemokej bytosti Jánovho Zjavenia; vznik posvätnej sedmičky odkazuje zrejme na starobabylonskú v *kozmogóniu* (slnko, mesiac a päť planét) a na perzské náboženstvo (sedem najvyšších duchov Ameša Spentas, hlavného boha *Ahura Mazdy*); posvätnmá sedmička sa objavuje aj v starožidovskej predstave siedmich archanjelov (Ezechiel 9,2; Tobiáš 12,15); sedmička neoznačovala *šťastie*, ale vyjadrovala istý stupeň úplnosti, dokončenia bez ohľadu na to, či v dobrom alebo v zlom; sedmička má výsadné postavenie aj v Biblii: siedmy deň odpočinku Boha po stvorení sveta (Genezis 1-2), siedmy deň sabatu (Exodus 20,10), sedemkrát siedmy rok milostivého leta (Levitikus 25,8), sedemdňové sviatky nekvasených chlebov a slávnosti stánkov (Exodus 12,15-19; Numeri 19,12), deň zmierenia v siedmom mesiaci tišrí (Levitikus 16,29), sedem baránkov pre zápalnú obeť (Numeri 28,11), sedemnásobné postriekanie krvou alebo ponorenie do vody v očistných rituáloch (Levitikus 14,7; 2Kráľov 5,10), sedem ramien svietnika *menora* v *stane stretávania sa* (Exodus 25,32), sedem kňazov so siedmimi trúbami sedemkrát za sedem dní obišlo Jericho (Jozue 6,6-20), dvakrát sedem rokov *Jákobovej* služby u svokra *Lábana*, kým dostal za manželku *Ráchel*, pramatku Izraelitov (Genezis 29,15-30), sedem tučných a sedem chudých kráv v sne *Jozefa Egyptského* (Genezis 41,4), *sedem darov Ducha Svätého* (Izaiáš 11,1-2), sedem démonov, ktorých vyhnal Ježiš z *Márie Magdalény* (Lukáš 8,2), sedem košov chlebov v *Nasýtení piatich tisícov* (Matúš 14,13-21 a paralely), sedem diakonov ranej cirkvi (Skutky 6,3); v samotnom Zjavení sa to sedmičkami len tak hmýri: sedem fakieľ pred Božím trónom, sedem pečatí Knihy (pozri *Sedmopečatná kniha*), sedem duchov, sedem kresťanských zborov, sedem poľníc, sedem pliag, sedem nádob hnevu, sedem hláv *apokalyptického draka*; európsky stredovek premietol mágiu sedmičky do predstavy siedmich nebies, siedmich darov Ducha Svätého, siedmich cností, siedmich hlavných hriechov, siedmich umení a vied, siedmich sviatostí a siedmich prosieb v *otčenáši*, sedem skutkov milosrdenstva; dôkazom magickej príťažlivosti čísla sedem sú mystické konštrukcie, ktoré sa pokúšajú objaviť tajomstvo stvorenia človeka: pozemskosť človeka symbolizuje štvorakosť, jeho dušu, ktorá túži po Bohu, symbolizuje trojitosť; stredovek hľadal posvätné číslo sedem vo farbách *dúhy* a v siedmich tónoch stupnice; v nich videl vyjadrenie plnosti a dokonalosti

(5,1-14. Sedmopečatná kniha). **Apokalyptický baránok** (detail, Apokalypsa Getty, 1255 - 1260)

(5,1-14. Baránok prevzal sedmopečatnú knihu). **Zapečatená kniha a Baránok** (Flámska apokalypsa, 1400)

Johann Heinrich Rohr: Baránok Boží so sedmopečatnou knihou (1775)

Baránok Boží so sedmopečatnou knihou (svätostánok farského kostola v Sankt Oswald v Eibiswald, Štajersko, 1764)

Baránok Boží so sedmopečatnou knihou (kostol sv. Gilesa a Leonarda, Peilstein, Rakúsko, 1789)

F. G. Hermann: Posledný súd (detail fresky kláštora v Bad Schussenriede, Bádensko-Württembersko, Nemecko, 18.st.)

apokalyptický cyklus - pozri *apokalyptické motívy, M. Gerung, A. Durer, G. Doré, Beatus*

apokalyptický drak - *Zjavenie Jána* (*12,3-4*); A bolo vidieť aj iné znamenie na nebi: Veľký ohnivý drak (Satan; odkaz na Genezis 3,1); mal sedem hláv a desať rohov a na hlavách sedem diadémov (plnosť moci Satana a protibožských síl; podobne Zjavenie 13,1: Morská šelma; 17,3-7; 17,12; 17,16: Neviestka babylonská; odkaz na Daniela 7,7); jeho chvost zmietol tretinu nebeských hviezd a vrhol ich na zem (pád hviezd ako znamenie počiatku konca času; odkaz na Daniela 8,10; podobne Zjavenie 6,13: *Otvorenie šiestej pečate/Živelné pohromy; 8,10-12: Rozlomenie siedmej pečate*)

-apokalyptický drak je súčasťou námetu *Boj draka na nebi* (12,1-12) a *Boja draka na zemi*; jeho *ikonografia* je sedem hláv, desať rohov, desať diadémov; drakom je v texte aj na obrazoch nazývaná aj *Morská šelma* (13,1-10) s podobnou ikonografiou: sedem hláv, desať rohov, desať diadémov

-tiež niekedy pod názvami *babylonský drak, sedemhlavý drak, Boj draka na nebi*

Baleka súvislosti s heslom *Apokalypsa*: v *Zjavení Jána* symbolizuje apokalyptický drak rímske cisárstvo ako jeden z dvoch z nepravých slnečných kultov; druhým bol *mithraizmus*; na sedemhlavom drakovi s desiatimi rohami sedela *neviestka babylonská* (číslo 7 symbolizuje *sedem hriechov* alebo *sedem rímskych pahorkov*); drak je tiež známy z výjavu s prorokom *Danielom*; pozri *farba červená*; *Levijatan/Livjátan, sedem hriechov; Leviatam/Livjátan, apokalyptické motívy*

Betz v súvislosti s ťažko dešifrovateľným počtom rohov sedemhlavého *draka*: desiatka bola síce veľmi obľúbeným číslom pre svoju celistvosť, ale napriek tomu mala aj negatívne významové súvislosti: *desať rán egyptských*, odovzdávanie desiatku z úrody, strieľanie každého desiateho vzbúrenca a ď.; určite zmyslom Jánovho použitia čísla 10 bolo, že drak s desiatimi rohami a desiatimi korunami poskytoval dostatočnú predstavu o tom, akým je mocným nepriateľom

- jánovský boj draka/satana s nebeskými silami a pád anjelov - satanových pomocníkov - má podľa bádateľov svoje predobrazy v starozákonnej minulosti, v nepriateľstve a neposlušnosti záhadných nebeských bytostí zvaných *synovia Boží*, bené ha-'elohím (Genezis 6,4) a oblúd nefilím

(Numeri 13,33); ďalšie súvislosti draka/satana z Jánovho Zjavenia sa nachádzajú v Lukášovi (10,17-20), kde Kristus hovorí sedemdesiatim učeníkom, ktorí sa práve vrátili z úspešnej misie: „Videl som satana padať z neba ako blesk. Hľa, dal som vám moc šliapať po hadoch a škorpiónoch...“; kumránsko-esejskou verziou nebeskej bitky je boj *synov svetla* s temnými silami *Beliala*; podoba apokalyptického draka, ohnivé (červené) telo a rohy zrejme odkazujú na staroveké predlohy: sumersko-akkadský *Mušchuššu* s rohatou hlavou; egyptsko-grécky červený okrídlený *Tyfón* s množstvom hláv; židovský mnohohlavý, šupinatý *Leviatan* zo Žalmu 74,14; starogrécke *monštrum* (z gr. derkomai - strašne hľadieť) kombinované z okrídleného hada alebo z jaštera s niekoľkými hlavami chrliacimi oheň, vzdialene spájané s *baziliškom, grifom, chimérou*, v Indii v podobe *krokodíla*, strážcu pokladu; najmä v stredoveku sa komentátori sústreďovali na detaily dračieho tela (počet hláv, počet diadémov, počet rohov); súčasní interpreti sa domnievajú, že dôležitejší je celkový obraz a význam ozdobenej, korunovanej dračej hlavy napodobňujúcej „mnohé diamantové čelenky“ na hlave Krista kráľa kráľov (19,12: *Videnie jazdca menom Pravý a verný*), kde ide o insígnie moci a slávy; zrazenie hviezd z oblohy odkazuje na staré orientálne príbehy (epos *Enuma eliš*: babylonsko-akkadská obluda *Tiamat* ranou z chvosta zmetie z oblohy hviezdy) a starozákonné texty s ich konkrétnymi súvislosťami (Danielova strašidelná, pažravá obluda so železnými zubami a pazúrmi a desiatimi rohami a jedným rohom s očami a ústami ako symbol Rímskej ríše z čias Seleukovcov, Daniel 7,20; Izaiášova démonická Zornička zvrhnutá z nebeských výšok ako symbol babylonského kráľa *Nebukadnezar*a, Izaiáš 14,12);

-sedem dračích hláv: tradičný výklad hľadal v drakovi symbolom rímskeho cisárstva (sedem rímskych pahorkov - sedem hláv draka); v 15.st. komentátori stotožňovali sedem dračích hláv so *siedmimi smrteľnými hriechmi* (iní oponovali, že jestvuje aj sedem cností); podľa iných je obraz apokalyptického draka odvodený z nočného videnia proroka Daniela (7,20), lebo aj Danielov drak mal desať rohov na hlave, ktoré odkazovali na desať panovníkov seleukovskej dynastie od Seleuka I. Nikátora až po Antiocha IV. Epifana; preto sa komentátori usilovali obdobným spôsobom identifikovať desať najväčších nepriateľov kresťanov

-desať rohov apokalyptického draka: výklady dávajú desať rohov apokalyptického draka do súvislosti so siedmimi rohami apokalyptického baránka a vychádzajú pritom z mágie čísiel sedem a desať; desiatka ako guľaté číslo a číslo úplnosti sa v Písme objavuje často, v dobrých i neblahých súvislostiach: desať spravodlivých v meste *Sodoma* (Genezis 18,32), desatoro prikázaní z hory *Sinaj* (Exodus 34,28); desať rán egyptských (Exodus 7-11), desať svietnikov *Šalamúnovho chrámu* (2Paralipomena 4,7); desať mužov všetkých národov hľadajúcich spásu v Bohu (Zachariáš 8,23); uzdravenie desiatich malomocných (Lukáš 17), desať dní súženia smyrenských kresťanov (Zjavenie 2,10) a ď.; ďalší hľadajú kľúč v grafémoch: desiatym písmenom hebrejskej abecedy bol znak jód י ; jod bolo súčasne aj slovo a znamenalo ruka (snáď odkaz na desať prstov človeka); rímsky znak pre číslo desať je X, ktoré sa používa pre grécke písmeno *chí*, a to sa číta ako prvé písmeno slova Christus; grécke písmeno I (*jota*) je začiatočným písmenom mena Iesus a malo číselnú hodnotu desať; všetky tieto číselné vzťahy a významy pokladal stredoveký človek za známky *hermeneutiky*, umenia ukryť a odkryť skrytý biblický význam; pomoc sa hľadala aj v židovskej *kabale* 12.-16.st., židovskom mystickom výklade *Starého zákona*;

-hviezdy: v jánovskej *Bitke na nebi* nie sú dôležité detaily, ale hlavný zámer; hviezdy sú nositeľkami svetla a patria do sféry vplyvu Boha, boj na nebi je obrazom veľkého boja Božích a satanských síl, padanie hviezd je neblahým znamením blížiaceho sa konca sveta, zničenie tretiny hviezd je iba čiastkovým víťazstvom draka a dáva predstavu o sile zápasu a veľkosti sily Božieho protivníka

Apokalyptický drak (Libier Figurarum, 12.st.)

(12,1-18. 20,1-3. Zatrúbenie šiestej poľnice. Boj draka na nebi). **Žena odetá do slnka. Žena vzdoruje drakovi. Boj draka na nebi. Boj draka na zemi. Spútanie draka** (Beatus Facundus, 1047)

(12,1-18. 20,1-3. Zatrúbenie šiestej poľnice. Boj draka na nebi). **Žena na slnku vzdoruje drakovi. Apokalyptický drak** (Liber floridus, 12.st.)
(12,1-18. 20,1-3. Zatrúbenie šiestej poľnice. Boj draka na nebi). **Žena a drak** (Bamberská apokalypsa, r. 1000)

(12,13-18. Boj draka na zemi). **Chrám v nebi. Žena v slnku a sedemhlavý drak** (Flámska apokalypsa, 1400)

(12,1-5. Boj draka na nebi). **Žena a drak** (Apokalypsa glosovaná, 1240-1250)

(12,7. Boj draka na nebi). **Archanjel Michal a drak** (Apokalypsa glosovaná, 1240-1250)

(12,7-9. Boj draka na nebi). **Satan a jeho anjeli zrazení na zem** (Apokalypsa glosovaná, 1240-1250)

(12,14; 20,15-16. Boj draka na zemi). **Drak chrlí prúd vody** (Apokalypsa glosovaná, 1240-1250)

(12,17. Zatrúbenie siedmej poľnice). **Boj draka na zemi proti potomstvu zachovávajúcemu Božie prikázania** (Apokalypsa glosovaná, 1240-1250)

(13,2. Šelma morská). **Šelma a drak** (Apokalypsa glosovaná, 1240-1250)

(13,3. Šelma morská). **Adorovanie draka** (Apokalypsa glosovaná, 1240-1250)

A. Durer: Žena na slnku vzdoruje drakovi

apokalyptika - pozri *alfa a omega*

apokatastáza - v *mysticizme* a i. obnova, návrat bývalého ideálneho, dokonalého stavu sveta; porovnaj *veky ľudstva* – zlatý vek

Biedermann: idea apokatastázy na konci vekov, vrátane pekla bola v *Európe* odsúdená ako *kacírska*; vyskytuje sa napr. v parsizme (staroindickom náboženstve vyznávanom Pársami, potomkami Peržanov; pozri *zarathuštrizmus*), v ktorom „zem pekla bude znovu navrátená blaženosti *kozmu*“; pozri *peklo*